

Državno uređenje Sparte

Spartansko društvo zasnivalo se na **Likurgovom ustavu**, nepisanim zakonima utemeljenim tijekom 10 stoljeća prije Krista. Iako su smatrani prilično strogima i konzervativnima u odnosu na zakone drugih grčkih zemalja, mnogi mislioci antike su ih držali izuzetno pravičnima. Tako ih hvale Platon, Zenon i Diogen te ih preporučuju kao uzorne.

Sparta je formalno oligarhijska država, odnosno imala je **aristokratsko uređenje**. Ipak spartanska oligarhija je specifična te **sadrži elemente monarhije ali i demokracije**. Nominalno na državnom vrhu **paralelno su vladala dva kralja, svaki iz jedne od kraljevskih loza, Agijada i Euripontida. Obje loze prema predaji potjecale su direktno od Herakla pa su se kraljevi smatrali Heraklidima. Kraljevska vlast bila je apsolutna samo tijekom vojnih pohoda kada bi jedan kralj vodio vojsku, a drugi ostajao u Sparti brinući se za unutarnje državne poslove. Poslije pohoda i tijekom mira oba kralja odgovala su za svoje postupke pred vijećem efora, koje je brojalo pet članova.**

Efori su bili **peteročlano vijeće izabrano na godinu dana**. Smatrani su **nadzornicima** i imali su velike ovlasti - mogli su izricati kazne kraljevima uključujući i smrtnu. Osim nadzorne uloge petorica efora predstavljala su i mišljenja cjelokupnog narodnog vijeća Sparte, odnosno svih punopravnih građana. Tijekom vremena moć efora se uvećavala pa su tijekom petog stoljeća imali praktično vrhovnu vlast u Sparti.

Zakonodavno tijelo Sparte sačinjavala je **Geruzija** ili vijeće staraca. Geruzija je okupljala 28 građana Sparte starijih od šezdeset godina biranih doživotno. Unutar Geruzije djelovala su ravnopravno i dva kralja tako da je ukupan broj članova iznosio 30. Svaki od članova imao je jednako pravo glasa uključujući i kraljeve, a zadatak im je bio donositi državne odluke te nadzirati provođenje zakona. Također, **imali su pravo veta nad odlukama narodnog vijeća. Formalno, članom Geruzije mogao postati bilo koji Spartijat s navršenom propisanom dobi, no u članstvo su se uglavnom birali samo pripadnici najuglednijih porodica.**

Najveće državno tijelo nazivala se Apela ili narodno vijeće. Njega su sačinjavali svi punoljetni (18. godina) punopravni građani Sparte - Spartijati. Izabirali su efore, a tijekom vijećanja mogli su glasovati isključivo s da ili ne - svaku daljnje iznošenje stava bilo je prepušteno eforima. **Apela predstavlja svojevrsnu ograničenu demokraciju - izbornim putem svih punopravnih građana odabiralo se tijelo koje je kasnije umnogome vodilo državu.**

Sav državni utjecaj poticao je od Spartijata - jedino oni imali su puna građanska prava i prolazili su poseban režim odgoja, agogu. Bavili su se isključivo vojnim usavršavanjem i poslovima vezanim uz državu, a bavljenje trgovinom i obrtom bilo im je zabranjeno kao nedostojno. Jedino oni imali su pravo na vojno vodstvo. Broj Spartijata relativno je malen u odnosu na druge naseljenike Lakademonu i nikad nije prelazio 9.000, a pred kraj 4 st. pr. Kr. spušta se ispod pet stotina. Ukupan broj ostalih stanovnika prelazio je 200.000.

Perijeci su također bili sastavni dio Spartanske države, a činili su ih starosjedioci teritorija pod upravom Sparte. Zadržali su slobodu i mogli su se baviti obrtima i trgovinom, poslovima koji su smatrani nedostojnima Spartijata. Nisu imali puna građanska prava ali su imali učešća u vojnim pohodima kao vojnici.

Heloti su bili državni robovi u Sparti. Nisu bili u vlasništvu pojedinca već su dodjeljivani uz državna zemljišta na kojima su služili i činili su osnovnu proizvodnu silu Sparte. Kako su brojem bili najbrojniji od stanovnika, a pri tome živjeli u vrlo teškim uvjetima, spartanska povijest ispunjena je čestim pobunama helota.

Neodamodi ili **novograđani** bila su posebna skupina spartanskog stanovništva, a činili su ih oslobođeni robovi, heloti. Ovu povlasticu stekao bi helot ukoliko bi pokazao hrabrost pri vojnom pohodu ili napravio nešto značajno za dobrobit države. Neodamodi, kao i perijeci, nisu imali puna građanska prava ali dana im je mogućnost bavljenja poslovima prema vlastitom odabiru.